

ЗВІТ ПРО ВНУТРІШНЄ ПЕРЕМІЩЕННЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

ОПИТУВАННЯ ЗАГАЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ

РАУНД 14
ЖОВТЕНЬ 2023 РОКУ

ЗМІСТ

ОГЛЯД ДЕМОГРАФІЧНОЇ СТАТИСТИКИ	2
ДЕМОГРАФІЧНІ ДАНІ	3
ПОТОКИ ВНУТРІШНЬОГО ПЕРЕМІЩЕННЯ НАСЕЛЕННЯ	4
ТРИВАЛІСТЬ ПЕРЕБУВАННЯ У СТАТУСІ ВПО	6
НАГАЛЬНІ ПОТРЕБИ ТА СТРАТЕГІЇ ПОДОЛАННЯ ПРОБЛЕМ	7
ПІДГОТОВКА ДО ЗИМИ	9
НАМІРИ ЩОДО ПЕРЕМІЩЕННЯ У НАЙБЛИЖЧІЙ ПЕРСПЕКТИВІ	10
НАМІРИ НА ТРИВАЛУ ПЕРСПЕКТИВУ ТА ДОВГОСТРОКОВІ РІШЕННЯ	12
КРИТЕРІЇ МПК	14
ЖИТЛО, ЗЕМЛЯ ТА МАЙНО	16
МЕДИЦИНА	16
УЧАСТЬ У СУСПІЛЬНОМУ ЖИТТІ	17
ОПИС ЗАСТОСОВАНОЇ МЕТОДОЛОГІЇ	18

Якщо не зазначено інакше, дані, представлені в цьому звіті, основані на результатах раунду 14 Опитування загального населення від 25 вересня 2023 року. Усі числові значення округлені для легшого сприйняття. Збір даних відбувався за сприяння дослідного агентства Multicultural Insights.

Повну інформацію про результати раунду 14 Опитування загального населення МОМ представлено у трьох взаємодоповнювальних публікаціях: **Оперативний звіт про стан населення України, Звіт про внутрішнє переміщення населення в Україні та Звіт про повернення українців**. Нині МОМ також готує окремі зведення по основних областях переміщення та повернення, які є корисними для місцевих діячів та обласних органів влади. Додаткова аналітика доступна за запитом на адресу dtmukraine@iom.int.

Висловлені в цій публікації думки належать авторам і не обов'язково відображають погляди Міжнародної організації з міграції (МОМ). Використання позначень та форма подання матеріалу в цій публікації не має на меті висловити будь-яку думку від імені МОМ щодо правового статусу будь-якої країни, території, міста чи населеного пункту, їхньої влади, кордонів чи адміністративних меж.

МОМ дотримується принципу, згідно з яким гуманна та впорядкована міграція позитивно впливає на мігрантів та суспільство в цілому. Як міжурядова організація, МОМ співпрацює зі своїми партнерами в міжнародній спільноті задля: надання допомоги у вирішенні операційних питань у сфері міграції; поглиблення розуміння проблем, пов'язаних із міграцією; стимулювання соціально-економічного розвитку за рахунок міграції; захисту людської гідності та сприяння добробуту мігрантів.

© 2023 Міжнародна організація з міграції (МОМ). Усі права захищені. У випадку цитування, перефразування або використання в будь-який інший спосіб інформації, що міститься в цьому звіті, джерело інформації необхідно зазначити так: «Джерело: Міжнародна організація з міграції (МОМ), Звіт про внутрішнє переміщення населення в Україні, жовтень 2023 року».

ОСНОВНІ ВИСНОВКИ

Згідно з оцінками МОМ, станом на 25 вересня 2023 року в Україні **налічується 3,7 млн внутрішньо переміщених осіб**. 52% усіх ВПО зосереджено лише в п'яти областях України, причому найбільшу кількість ВПО зареєстровано у Дніпропетровській і Харківській областях (приблизно 498 тис. та 494 тис. ВПО відповідно). Майже половина усіх ВПО походять лише з двох областей: Донецька (24%) та Харківська (22%).

До п'яти областей, що приймають найбільшу кількість ВПО, також повертається найбільше людей.

70% переміщених домогосподарств повідомили, що залишили дім щонайменше один рік тому. В середньому українці перебувають у статусі ВПО 422 дні. Позаяк ВПО перебувають у цьому статусі протягом тривалого часу, вони можуть мати комплексні вразливості, спричинені тривалим характером переміщення. Посилення слабкостей в умовах переміщення може спонукати ВПО до повернення, незважаючи на присутні в районах повернення ризики для безпеки та захисту.

Порівняно з раундом 13 останні дані свідчать про **помітне зменшення кількості ВПО, які мають намір переїхати найближчим часом**. Причому кількість переміщених домогосподарств, що збираються або повернутися до звичного місця проживання, або переміститися деінде, лише за один місяць зменшилася з 15% (раунд 13) до 6% (раунд 14).

Серед ВПО, що обмірковують переселення, 85% розглядають варіант повернення до звичного місця проживання до війни. Причому найбільший відсоток таких респондентів на цей момент перебуває у Чернігівській і Полтавській областях. Водночас найбільші частки ВПО, що мають намір інтегруватися, зафіксовано в Київській (27%), Одеській (24%) і Дніпропетровській (21%) областях.

Як і в попередньому раунді, гроші залишаються найгострішою потребою для всіх груп населення (50% ВПО, 45% осіб, що повернулися, і 44% не ВПО). **Потреба в генераторах і павербанках (10%) та паливі для опалення (7%) посідають друге і третє місце серед життєво важливих потреб.** Ці потреби пов'язані з прогнозованими відключеннями електроенергії після можливих ударів по енергетичній інфраструктурі.

ВПО в південному та східному макрорегіонах менш схильні вважати своє житло пристосованим до зимового сезону. Про неготовність оселі до зими переважно повідомляли ВПО з Херсонської (25%), Чернігівської (18%) та Одеської (18%) областей. **Значний відсоток ВПО (38%) та непереміщених осіб (48%), які обмірковують переселення, вказали, що вагомим фактором їхнього бажання виїхати є наближення зими.** Це може відображати значну вразливість домогосподарств ВПО, осіб, що повернулися, та непереміщених осіб, які можуть не мати ресурсів ані на ремонт, ані на переселення.

Близько половини (47%) ВПО повідомили, що їхні домогосподарства володіють будинком/квартирою, що було пошкоджено чи зруйновано внаслідок війни, тоді як серед місцевого населення про пошкодження нерухомого майна повідомили 8%.

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

З початку повномасштабного вторгнення збройних сил Російської Федерації в Україну Міжнародна організація з міграції (МОМ) збирає дані про внутрішньо переміщених осіб (ВПО), осіб, що повернулися, та непереміщене населення шляхом проведення загальнонаціональних репрезентативних опитувань загального населення. Починаючи з раунду 13, дослідження було масштабовано з метою надання надійних даних на рівні областей шляхом проведення в ході кожного раунду 20 000 рандомізованих інтерв'ю з подальшим проведенням 6 000 додаткових ґрунтовних інтерв'ю з репрезентативною вибіркою кожної групи населення. Для екстраполяції оцінки чисельності населення МОМ застосовує найнадійніші дані щодо чисельності населення, доступні на момент

проведення кожного дослідження. Оцінка загальної чисельності населення України поліпшилася від початку повномасштабного вторгнення, що вплинуло на порівнянність оцінок чисельності населення між деякими раундами дослідження МОМ. Оцінка чисельності населення для раунду 14 спирається на нову опубліковану ЮНФПА базу оцінку загальної чисельності населення в Україні станом на липень 2023 року (приблизно 33 млн осіб за винятком Автономної Республіки Крим та Севастополя). Така взаємодія свідчить про координацію та планування гуманітарної діяльності ключовими суб'єктами та партнерами ООН на високому рівні.

ТЕНДЕНЦІЇ ПЕРЕМІЩЕННЯ ТА МОБІЛЬНОСТІ

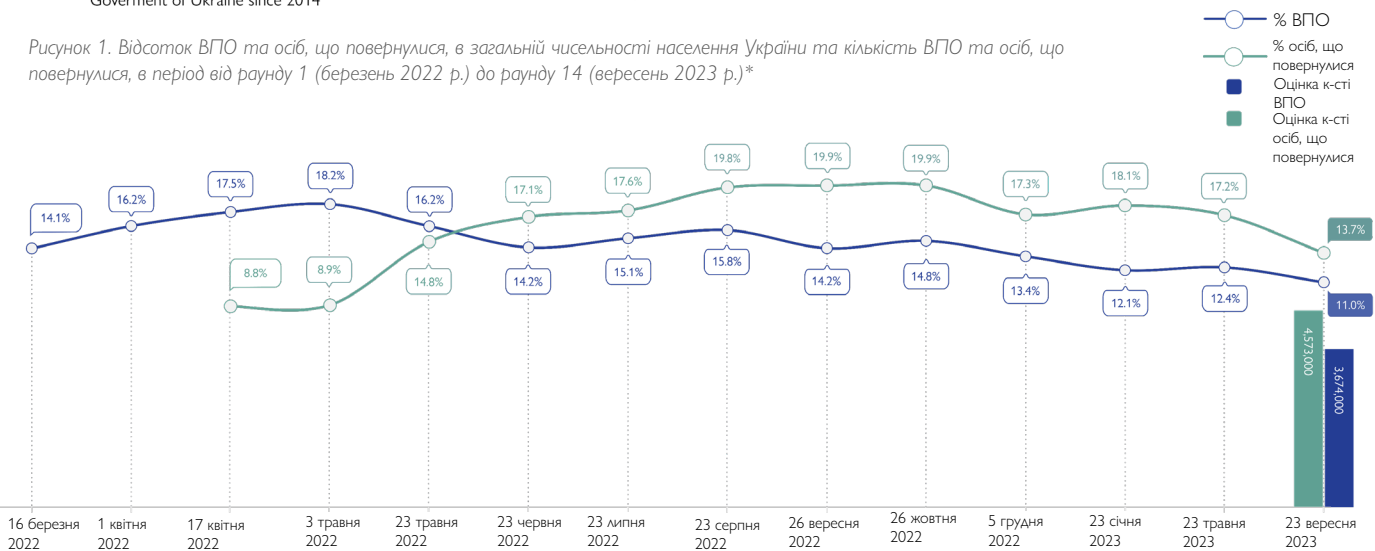
Мапа 1. Оцінка присутності ВПО за областями переміщення

3 674 000
ОЦІНКА ЗАГ. К-СТІ ВПО

4 573 000
ОЦІНКА ЗАГ. К-СТІ ОСІБ,
ЩО ПОВЕРНУЛИСЯ

Рисунок 1. Відсоток ВПО та осіб, що повернулися, в загальній чисельності населення України та кількість ВПО та осіб, що повернулися, в період від раунду 1 (березень 2022 р.) до раунду 14 (вересень 2023 р.)*

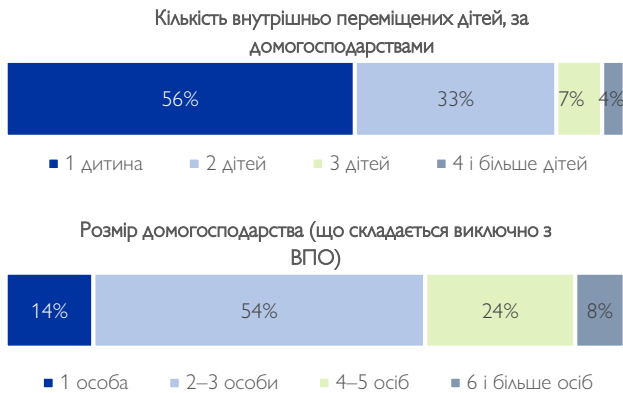
* Тенденції, до яких не застосовано екстраполяцію, показано у вигляді лінійної діаграми і виражено у % від загальної чисельності населення України. Цифри округлені до найближчої 1000. Відсотки на графіках округлено для зручності візуалізації. Зменшення частки переміщених осіб і осіб, що повернулися, відносно загальної чисельності населення України з вересня 2022 року можна пояснити зміною базового показника чисельності населення, змінами в покритті телефонної мережі та показнику підключень, сезонним та іншими чинниками, що призводять до значних переміщень населення.

ДЕМОГРАФІЧНІ ДАНІ

Після раунду 13 Опитування загального населення МОМ у співпраці з Фондом ООН у галузі народонаселення (UNFPA) переглянула серію запитань, що визначають характеристики домогосподарств ВПО, з метою отримання достовірнішого розподілу членів таких домогосподарств за віком і статтю. Це дало змогу категоризувати переміщене населення за демографічними параметрами, у тому числі глибше зрозуміти вразливості та склад домогосподарств.

СКЛАД ДОМОГОСПОДАРСТВ

Рисунок 2. Кількість переміщених дітей у постраждалих домогосподарствах і кількість людей у домогосподарствах, що складаються виключно з ВПО

81% опитаних ВПО мешкають у домогосподарствах, що складаються виключно з ВПО, тоді як 19% респондентів живуть у змішаних домогосподарствах, в яких присутні особи, що з 24 лютого 2022 року нікуди не переміщалися через війну.

3,03 середній розмір д/г, що складається виключно з ВПО, станом на вересень 2023 року

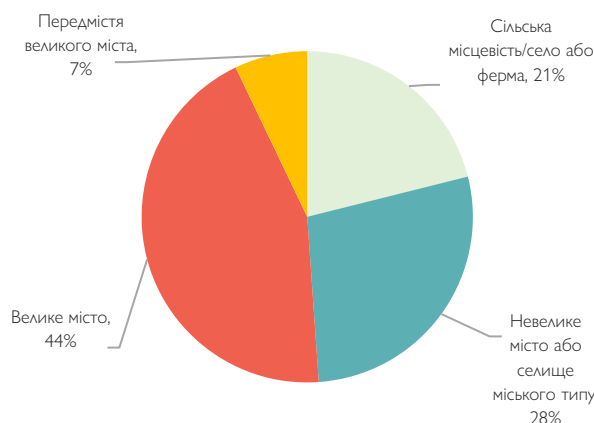
1,60 середня кількість дітей на одне д/г, що складається виключно з ВПО, станом на вересень 2023 року

81% д/г, що складаються виключно з ВПО, станом на вересень 2023 року

53% д/г, в яких принаймні одна особа належить до вразливої категорії (має інвалідність або хронічну хворобу) станом на вересень 2023 року

Примітка: Домогосподарства, що складаються виключно з ВПО

Рисунок 3. Частка ВПО за типом населеного пункту

Таблиця 1. Частка ВПО за статтю і віковою групою

Оцінка розміру групи	Жінки	Чоловіки	Усього
Немовлята	0,4%	0,4%	0,4%
1–4 років	3,1%	5,6%	4,1%
5–9 років	7,3%	9,0%	8,0%
10–17 років	9,7%	14,9%	11,9%
Дорослі 18–29 років	10,2%	12,4%	11,1%
Дорослі 30–39 років	17,3%	14,4%	16,1%
Дорослі 40–49 років	14,7%	12,2%	13,6%
Дорослі 50–59 років	11,6%	10,7%	11,3%
Літні (60+)	25,7%	20,4%	23,5%
Усього	57,3%	42,7%	100,0%

Таблиця 2. Макс. оцінка чисельності ВПО з розподілом за статтю і віковою групою*

Оцінка розміру групи	Жінки	Чоловіки	Усього
Немовлята	7 000	5 000	12 000
1–4 років	52 000	71 000	123 000
5–9 років	125 000	114 000	239 000
10–17 років	165 000	189 000	354 000
Дорослі 18–29 років	174 000	157 000	331 000
Дорослі 30–39 років	295 000	183 000	478 000
Дорослі 40–49 років	250 000	154 000	404 000
Дорослі 50–59 років	199 000	136 000	335 000
Літні (60+)	439 000	260 000	699 000
Усього	1 706 000	1 269 000	2,975,000*

* Розподіл членів переміщених домогосподарств за статтю і віком ґрунтується виключно на даних щодо тих членів домогосподарств, які через війну нині проживають поза межами основного місця проживання (81% від усіх домогосподарств в ВПО).

ВРАЗЛИВОСТІ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Частка ВПО, які повідомили, що один чи декілька членів їхнього поточного домогосподарства належать до однієї з вразливих категорій (загальна картина: «38% опитаних ВПО повідомили, що в їхній сім'ї є принаймні одна дитина віком від 5 до 17 років»):

Примітка: Опис характеристик членів домогосподарств ВПО оснований виключно на даних, які стосуються членів домогосподарств, що проживають за межами звичного місця проживання через війну.

ПОТОКИ ВНУТРІШНЬОГО ПЕРЕМИЩЕННЯ НАСЕЛЕННЯ

ПОТОЧНЕ МІСЦЕ ПЕРЕБУВАННЯ ТА ПОХОДЖЕННЯ

Таблиця 3. Частка ВПО, що походять із 5 основних областей походження ВПО

Область	% від заг. к-сті ВПО
Донецька область	24%
Харківська область	22%
Запорізька область	11%
Херсонська область	11%
Луганська область	8%
Інші області	24%

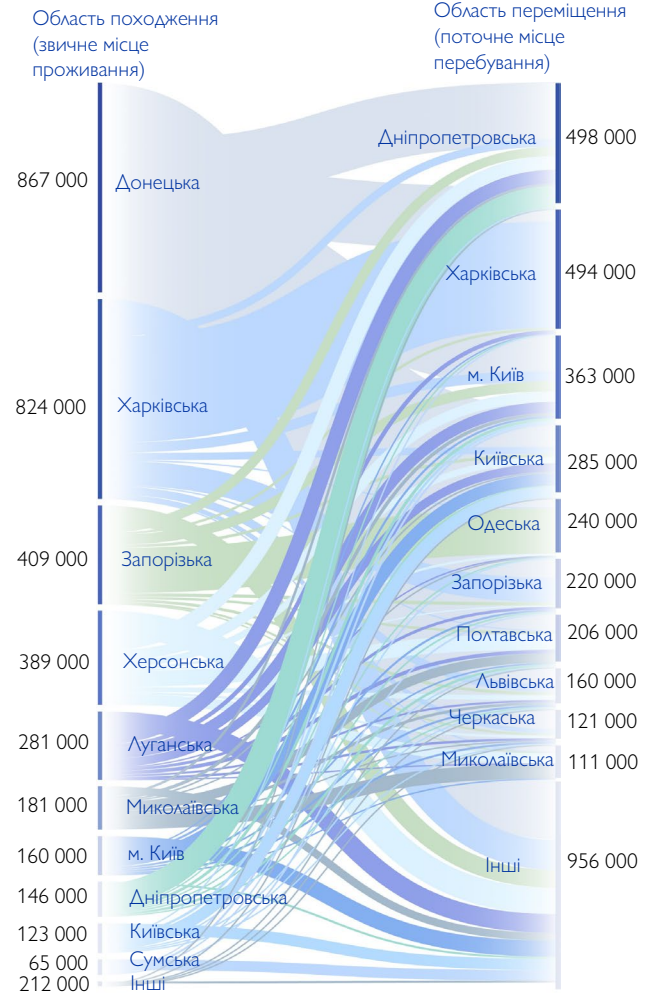
Таблиця 4. Частка ВПО, що проживають в 5 основних приймаючих областях

Область	% від заг. к-сті ВПО
Дніпропетровська область	14%
Харківська область	13%
м. Київ	10%
Київська область	8%
Одеська область	7%
Інші області	48%

Із 1 691 000 ВПО, визначених у раунді 14, майже половина походить лише з двох областей: Донецька (24%) та Харківська (22%). Донецька область є основною областю походження ВПО, розпоросених у результаті переміщення по декількох інших областях. Натомість основною областю переміщення є Дніпропетровська область. Вона приймає 14% від загальної оціненої кількості ВПО з різних областей, зокрема сусідніх. У м. Києві та Київській області також перебуває значна кількість ВПО, що відповідає тенденціям, які спостерігалися в попередніх раундах. Ймовірно, це пов'язано з тим, що безпекові умови та можливості для працевлаштування у цьому регіоні вважаються кращими. Варто також зазначити, що згідно з результатами раунду 14, в п'яти областях, що приймають найбільше ВПО, водночас спостерігається найбільший відсоток повернень.

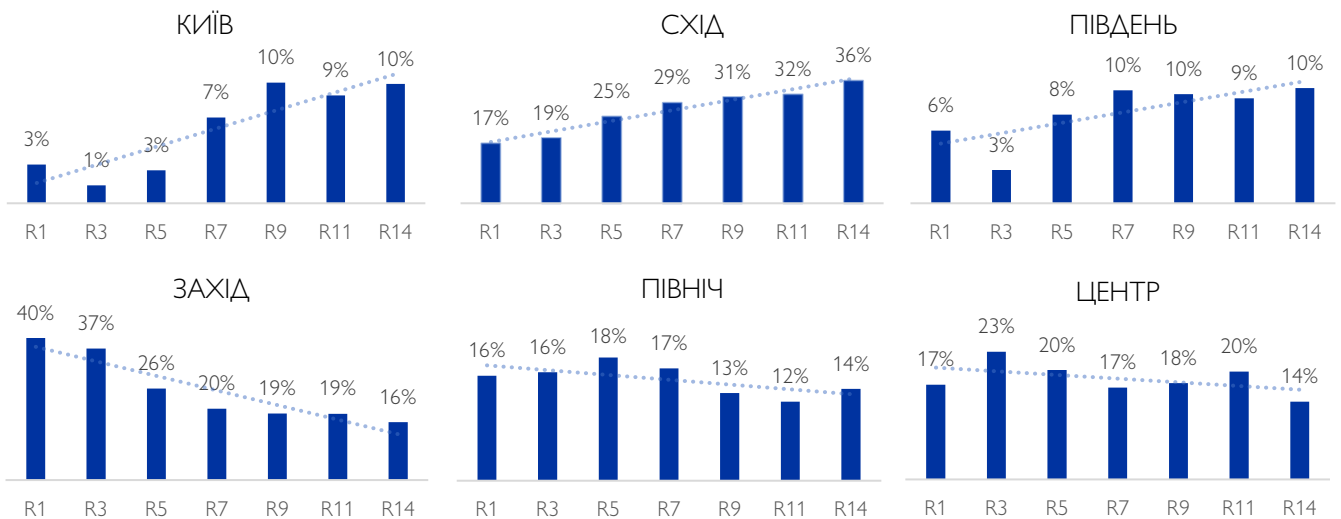
Примітка: Опитаних ВПО визначено як осіб, які а) де-факто перебувають поза звичним місцем проживання і б) вказали, що перемістилися або продовжують перебувати у статусі переміщених осіб через ескалацію війни в лютому 2022 року.

Рисунок 4. Потоки між 10 основними областями переміщення та областями походження

Примітка: Оцінки чисельності переміщеного населення не враховують осіб, які не надали інформації про поточне місце перебування (0,5%) та походження (0,5%).

Рисунок 5. Частки ВПО за макрорегіонами переміщення в період від раунду 1 (квітень 2022 р.) до раунду 14 (вересень 2023 р.)*

* Оцінки чисельності переміщених осіб на рівні макрорегіону не включають даних від респондентів, які не надали інформації про своє місцезнаходження.

ПОТОКИ ВНУТРІШНЬОГО ПЕРЕМІЩЕННЯ НАСЕЛЕННЯ

МАКРОРЕГІОНИ ПОХОДЖЕННЯ ВПО

Звідки походять особи, що перемістилися внаслідок війни?

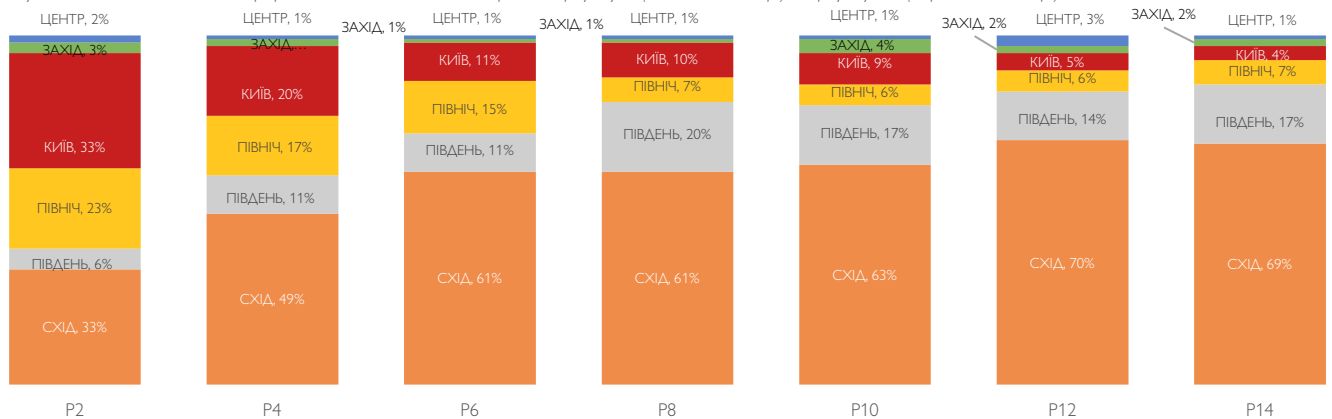
Більшість ВПО, як і раніше, походять зі східних областей України (69%, або 2 246 000 осіб). Майже кожна п'ята ВПО походить із областей на сході України (17%, що відповідає 612 тис. осіб). ВПО, що походять із Києва та півночі України, сукупно складають 11%. При цьому стосовно Києва зафіксовано найбільше зменшення відсоткових показників від початку Опитування загального населення: з 33% у другому раунді (квітень 2022 р.) до 4% у раунді 14.

Таблиця 5. Частка та абсолютна кількість ВПО за макрорегіонами походження

Макрорегіон	% ВПО за походженням	Оцінка к-сті ВПО за макрорегіоном походження
СХІД	69%	2 246 000
ПІВДЕНЬ	17%	612 000
ПІВНІЧ	7%	255 000
КИЇВ	4%	160 000
ЗАХІД	2%	50 000
ЦЕНТР	1%	43 000
Оцінка заг. чисельності переміщеного населення в межах України		3 674 000*

Примітка: Оцінки чисельності переміщеного населення не враховують осіб, які не надали інформації про поточне місце перебування (0,5%) та походження (0,5%).

Рисунок 6. Частки ВПО за макрорегіонами походження в період від раунду 2 (квітень 2022 р.) до раунду 14 (вересень 2023 р.)

МАКРОРЕГІОНИ ПОТОЧНОГО МІСЦЯ ПЕРЕБУВАННЯ ВПО

Де нині перебувають особи, що перемістилися внаслідок війни?

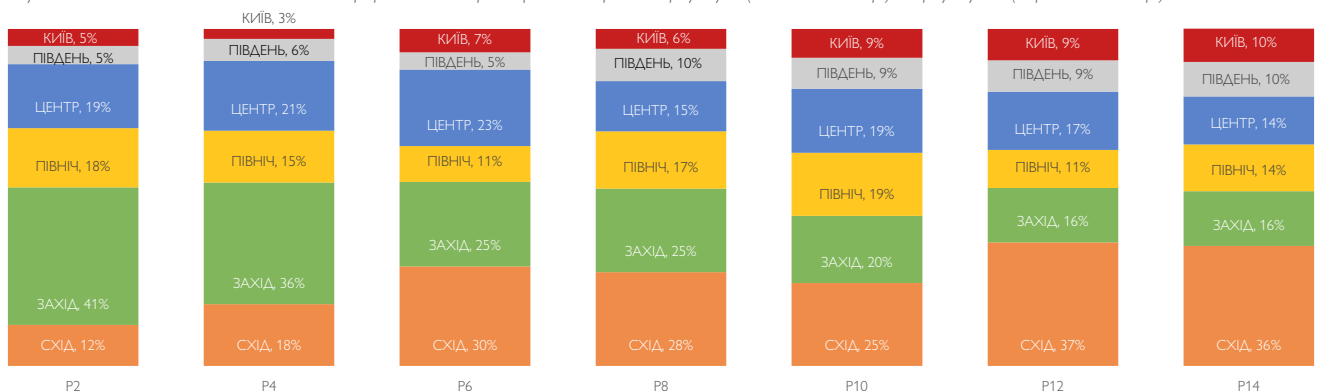
Трохи більше третини (36%) усіх ВПО в Україні нині перебувають у східних областях (прибл. 1,3 млн осіб). Крім того, у Києві відзначається стійке зростання кількості ВПО з усієї України: з приблизно 3% у раунді 4 (травень 2022 р.) до близько 10% у раунді 14. Водночас показник прийнятих ВПО для південних і центральних областей залишається без змін порівняно з раундом 13. Утім у західних і північних областях спостерігається незначне зменшення чисельності ВПО. При цьому в західних регіонах цей показник зменшився з 36% у раунді 4 (травень 2022 р.) до 16% у раунді 14.

Таблиця 6. Частка та абсолютна кількість ВПО за поточними макрорегіонами переміщення

Макрорегіон	% ВПО за місцем перебування	Оцінка к-сті ВПО за приймаючими макрорегіонами
СХІД	36%	1 300 000
ЗАХІД	16%	594 000
ПІВНІЧ	14%	503 000
ЦЕНТР	14%	521 000
КИЇВ	10%	363 000
ПІВДЕНЬ	10%	374 000
Оцінка заг. чисельності переміщеного населення в межах України		3 674 000*

Примітка: Оцінки чисельності переміщеного населення не враховують осіб, які не надали інформації про поточне місце перебування (0,5%) та походження (0,5%).

Рисунок 7. Частки ВПО за поточними макрорегіонами переміщення в період від раунду 2 (квітень 2022 р.) до раунду 14 (вересень 2023 р.)

ПОТОКИ ВНУТРІШНЬОГО ПЕРЕМІЩЕННЯ НАСЕЛЕННЯ

СТАТИСТИКА ВИПАДКІВ ПОВЕРНЕННЯ З-ЗА КОРДОНУ З ОТРИМАННЯМ СТАТУСУ ВПО В МЕЖАХ УКРАЇНИ

Опитування загального населення є основним джерелом статистики повернень. За допомогою цього інструмента МОМ надає якісні репрезентативні оцінки кількості осіб, що повернулися з квітня 2022 року. На сьогодні немає даних щодо кількості людей в Україні, які залишаються внутрішньо переміщеними після повернення з-за кордону.

Починаючи з 13 раунду Опитування загального населення, МОМ запровадила новий набір запитань, щоб оцінити кількість осіб, які повернулися в Україну з-за кордону, але залишаються внутрішньо переміщеними. В окремому Звіті про статистику повернень українців представлені результати аналізу даних, зібраних у рамках раунду 14 Опитування загального населення серед осіб, які повернулися до звичного місця проживання.

Результати опитування показали, що **8% ВПО в Україні**, або приблизно 298 тис. осіб, **повернулися з-за кордону, але залишаються переміщеними**. Приблизно половина з тих, хто повернувся з-за кордону, але залишаються переміщеними в межах України, перебували в іншій країні менше трьох місяців. ВПО, які повернулися з-за кордону і нині перебувають на заході України, у середньому найдовше перебували поза звичним місцем проживання — приблизно п'ять місяців (158 днів).

Більшість ВПО з цієї групи походять із областей, частина яких наразі залишається під тимчасовим військовим контролем Російської Федерації. Хоча деякі з них перемістилися до районів неподалік лінії фронту (наприклад, 18% у Харківській області), решта розпоршені по всій країні.

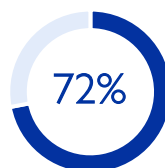
Таблиця 7. 5 основних областей походження ВПО, які повернулися в Україну, але не до звичного місця проживання

Область	%
Харківська область	18%
Донецька область	16%
Херсонська область	15%
Запорізька область	12%
м. Київ	8%
Інші області	31%

Рисунок 8. Чисельність і розподіл за статтю ВПО, які повернулися в Україну, але не до звичного місця проживання

39% ВПО, які повернулися з-за кордону, повідомили, що їхні домогосподарства володіли будинком/квартирою, що було пошкоджено або зруйновано внаслідок війни. Більшість із них змушені жити в орендованих помешканнях (55%) або у друзів чи родичів (31%).

ВПО, які повернулися в Україну з-за кордону, повідомили, що витратили всі свої заощадження або не мали заощаджень ще до того, як залишити дім.

Таблиця 8. 5 основних областей, що приймають ВПО, які повернулися в Україну, але не до звичного місця проживання

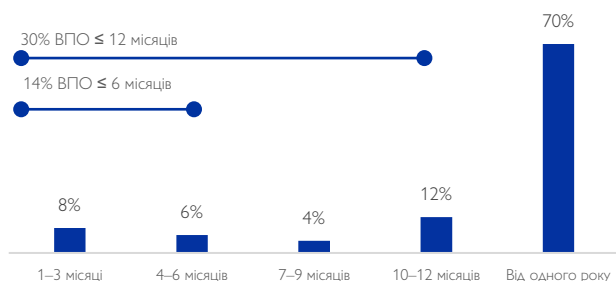
Область	%
Харківська область	11%
Дніпропетровська область	9%
Одеська область	9%
м. Київ	8%
Львівська область	7%
Інші області	56%

ТРИВАЛІСТЬ ПЕРЕБУВАННЯ У СТАТУСІ ВПО

422 дні середня тривалість перебування у статусі ВПО в Україні (станом на вересень 2023 року)

У раунді 14 70% ВПО повідомили, що перебувають у місцях переміщення уже впродовж року або довше. 8% від решти опитаних повідомили, що у статусі ВПО перебувають уже понад 90 днів.

Рисунок 9. Частка ВПО за тривалістю перебування у статусі ВПО

Загалом 30% опитаних ВПО на момент опитування перебували у статусі переміщених осіб менше року, 14% не більше шести місяців, із яких 8% перемістилися за три місяці до моменту опитування. Такі дані свідчать про тривалий характер переміщення людей по всій Україні, що сформувався за півтора роки після початку повномасштабного вторгнення.

Той факт, що значний відсоток опитаних ВПО вже понад рік перебувають поза звичним місцем проживання, свідчить про затяжний характер переміщення в Україні. Через це у ВПО, які тривалий час перебувають у цьому статусі, можуть формуватися комплексні вразливості, що підкреслює необхідність довгострокових рішень проблеми вимушеного переміщення в країні. Посилення слабкостей в умовах тривалого переміщення може спонукати ВПО до повернення, незважаючи на ризики для безпеки та захисту в районах повернення.

ВПО, які нині перебувають у Волинській, Чернігівській і Кіровоградській областях, повідомляють про довшу середню тривалість перебування у місцях переміщення, а саме 450 днів, порівняно з ВПО, що мешкають у решті областей.

У Харківській (354 тис.), Дніпропетровській (384 тис.) областях, м. Києві (272 тис.) та Київській (195 тис.) і Полтавській (175 тис.) областях, розташованих у східному або північному макрорегіонах, в абсолютному вираженні зафіксовано найбільшу чисельність ВПО, які в цьому статусі перебувають уже понад рік.

НАГАЛЬНІ ПОТРЕБИ ВПО ТА СТРАТЕГІЇ ПОДОЛАННЯ ПРОБЛЕМ

НАЙГОСТРИША ПОТРЕБА

Як і в попередніх раундах, гроші (пряма фінансова допомога) залишаються найнагальнішою потребою, про яку повідомляють як переміщені особи (50% респондентів-ВПО), так і особи, що повернулися (45%), і непереміщене населення (44%). В умовах похолодання напередодні зими генератори і павербанки (10%), а також паливо для опалення (7%) посідають друге і третє місця серед найбільш нагальних потреб, вказаних респондентами-ВПО. При цьому медичні та оздоровчі послуги є пріоритетом для 6% ВПО.

Гроші, генератори і паливо для опалення стали найнагальнішими потребами для переміщених осіб по всій Україні.

Слід зазначити, що 7% осіб, що повернулися, і 6% непереміщених осіб вказали, що найнагальнішою потребою для них є будівельні матеріали. Серед опитаних переміщених осіб таку потребу мають лише 2%.

Рисунок 10. Найгостріші потреби постраждалого населення за профілем респондентів

Можна помітити певні відмінності у найнагальніших потребах залежно від типу населеного пункту, в якому проживає постраждале населення. Так, фінансова підтримка залишається на першому місці в усіх типах населених пунктів, хоча і переміщені, і непереміщені особи, що мешкають у сільській місцевості, відчують більшу потребу в твердому паливі (17% ВПО, що проживають у сільській місцевості), тоді як у великих містах і їхніх передмістях більший відсоток респондентів повідомляє про нагальну потребу в павербанках, генераторах і акумуляторах (11% ВПО, що проживають у містах та їхніх передмістях).

Аналогічно, особи, що повернулися до сіл (9%) і невеликих містечок (9%), повідомляють про більшу потребу в будівельних матеріалах, ніж опитані мешканці великих міст (5%). Водночас у містах зафіксовано більший відсоток респондентів-ВПО, які називають найнагальнішими потребами предмети одягу, ковдри та інші непродовольчі товари, а також житло, порівняно з сільською місцевістю (5%).

НАГАЛЬНІ ПОТРЕБИ

ВПО систематично повідомляють про вищий рівень потреб у предметах першої необхідності, ніж особи, що повернулися, та непереміщене населення, за винятком потреб у ремонтно-будівельних матеріалах, про які більше повідомляють особи, що повернулися (27%), і непереміщені особи (26%), та потреб у твердому паливі для опалення житла, що, як не дивно, більш актуально для непереміщеного населення (25%). Як і в попередніх раундах, результати опитування показали, що ВПО найбільше потребують грошей і фінансової допомоги (74%). Іншими найзгадуванішими потребами стали павербанки, генератори і акумулятори (57%), а також одяг і ковдри (46%), що, ймовірно, пов'язано з очікуванням відключення електропостачання внаслідок можливих майбутніх ударів по критичній інфраструктурі. Дивним чином, враховуючи наближення холодів, лише 36% ВПО повідомили про потребу в опалювальних приладах.

У Києві незмінно найменший відсоток респондентів-ВПО, що повідомляють про брак основних непродовольчих товарів, тоді як найбільший відсоток респондентів, що потребують таких товарів, зафіксовано у східному та південному макрорегіонах.

Таблиця 9. Частка респондентів, які повідомили про брак предметів першої необхідності, за профілем респондентів

	ВПО	Особі, що повернулися	Не ВПО
Гроші — фінансова підтримка	74%	58%	59%
Павербанки, генератори	57%	49%	34%
Одяг, ковдри та інші непродовольчі товари	46%	24%	18%
Ліки та медичні послуги	39%	13%	27%
Опалювальні прилади	36%	24%	17%
Засоби гігієни	32%	13%	10%
Їжа	27%	15%	14%
Тверде паливо для опалення	23%	19%	25%
Матеріали для ремонту	20%	27%	26%
Житло	18%	7%	4%
Доступ до грошей	10%	6%	7%

Зростає дефіцит ліків і медичних послуг, а також засобів гігієни, про що повідомили 39% і 32% переміщених респондентів відповідно (див. графік на наступній сторінці). Це, ймовірно, вказує на те, що доступ до ліків і послуг у сфері охорони здоров'я для ВПО ускладнений.

На підтвердження тенденції, що спостерігалася у попередніх раундах, респонденти-жінки з усіх трьох оцінюваних груп систематично повідомляють про вищий рівень потреб у товарах, ніж респонденти-чоловіки, за винятком житла.

ФІНАНСОВА СИТУАЦІЯ

Менше половини опитаних ВПО (48%) вказали, що їхні доходи дають їм змогу покривати потреби домогосподарства, порівняно з 65% осіб, що повернулися, та 64% непереміщених респондентів. Серед усіх трьох категорій населення респонденти-чоловіки частіше за жінок повідомляли, що мають достатньо заощаджень, причому різниця складає до 10%.

Аналогічно, відсоток тих, хто повідомили про вичерпання заощаджень своїх домогосподарств серед ВПО є значно вищим (56%), ніж серед осіб, що повернулися (44%), і непереміщеного населення (34%). До областей, де мешкає найбільший відсоток ВПО, які більше не мають заощаджень, належать Рівненська, Донецька, Волинська та Херсонська.

НАГАЛЬНІ ПОТРЕБИ ВПО ТА СТРАТЕГІЇ ПОДОЛАННЯ ПРОБЛЕМ

ДИНАМІКА ПОТРЕБ У ЧАСІ

Оскільки переміщення набуває затижного характеру, потреби ВПО у предметах першої необхідності демонструють дві розбіжні тенденції. Тоді як частка респондентів, які повідомляють про брак продовольства, поступово зменшується з початку року (з 32% у січні 2023 р. до 27% у серпні 2023 р.), а доступ до грошей (доступність фінансових послуг і працюючих банкоматів) поступово полегшується, частка респондентів, які потребують засобів гігієни та житла,

зростає (з певними коливаннями) впродовж дванадцяти місяців, що передували раунду 14: з 13% ВПО у липні 2023 р. до 18% у серпні 2023 р. стосовно житла і з 20% до 32% стосовно засобів гігієни. Закономірно, що потреба в генераторах, одязі та ковдрах має сезонну циклічність, зростаючи протягом зими і зменшуючись у теплі місяці.

Рисунок 11. Зміна частки ВПО, які повідомляють про брак предметів першої необхідності, за період від раунду 5 (квітень 2022 р.) до раунду 14 (вересень 2023 р.)

МЕХАНІЗМ ПОДОЛАННЯ ПРОБЛЕМ

Опитування загального населення дає змогу здійснювати систематичний моніторинг механізмів подолання проблем, якими користувалися ВПО чи члени їхніх сімей для задоволення базових потреб свого домогосподарства впродовж попередніх 30 днів, позаяк такі дії потенційно можуть загострити вразливості осіб, які й так перебувають у групі ризику.

У цьому раунді про вичерпання заощаджень повідомили менше респондентів (48% порівняно з 67% у червні 2023 р. та 75% у грудні 2022 р.). Тим не менш, чимало респондентів-ВПО змушені були зменшити витрати на продовольчі й непродовольчі товари (71%). Найгостріше ця проблема постає у Дніпропетровській, Волинській, Кіровоградській та Одеській областях. 65% ВПО довелося обмежити кількість придбаних продовольчих товарів: переважно це актуально у Волинській, Донецькій, Закарпатській і Рівненській областях. 62% відмовилися від медичного обслуговування чи обмежили витрати на здоров'я (49%). Частка переміщених домогосподарств, змушена вдатися до зазначених чотирьох практик, залишається більш-менш незмінною впродовж останніх 12 місяців.

Напередодні зими 56% респондентів-ВПО зазначають, що їм довелося скоротити споживання комунальних послуг, особливо в Рівненській, Харківській і Донецькій областях. Це може свідчити про те, що переміщені домогосподарства доведені до становища, в якому вони змушені обмежувати споживання електроенергії, опалення чи гарячої води у період, коли ці послуги найбільш необхідні.

Багатьма стратегіями подолання проблем опитані жінки й чоловіки послуговуються у порівнянних пропорціях, тоді як у використанні інших механізмів подолання проблем очевидні значні відмінності. Зокрема, про обмеження витрат на продовольство повідомили 71% ВПО-жінок і 56% ВПО-чоловіків, про влаштування на більш низькооплачувану роботу — 16% ВПО-жінок і 25% ВПО-чоловіків, а про витрачання заощаджень — 45% ВПО-жінок і 53% ВПО-чоловіків.

Рисунок 12. Частка ВПО, що повідомили про застосування механізмів подолання проблем за останні 30 днів перед опитуванням, від раунду 8 (серпень 2022 р.) до раунду 14 (вересень 2023 р.), з розподілом за такими механізмами

ВАЖЛИВІ АСПЕКТИ: ПІДГОТОВКА ДО ЗИМИ

З наближенням зими потреби постраждалого населення змінюються. Опалення, утеплення будинків і доступність твердого палива набудуть більшого значення з настанням холодів. У раунді 14 Опитування загального населення було додано декілька індикаторів для кращого розуміння зимових потреб. У наступному розділі описано результати дослідження підготовки до зими за зазначеними показниками.

ГОТОВНІСТЬ ДО ЗИМИ І ПЕРЕСЕЛЕННЯ

Переважна більшість ВПО (86%) зазначили, що їхні оселі належним чином пристосовані до зими (порівняно з 95% серед непереміщених респондентів). Це підтверджує визначену минулої зими тенденцію, згідно з якою дедалі більша частина переміщених осіб вважає свої оселі добре підготовленими до зими. Зокрема, ВПО у північному та західному макрорегіонах повідомили, що їхнє житло відносно менш пристосоване порівняно з житлом непереміщених респондентів.

Не дивно, що в сільській місцевості в добре підготовлених до зими оселях проживає менше ВПО (80%), ніж у великих містах (90%). Утім слід зазначити, що непереміщені мешканці сільської місцевості, на відміну від ВПО, переважно вважають свої домівки підготовленими до зими (95%).

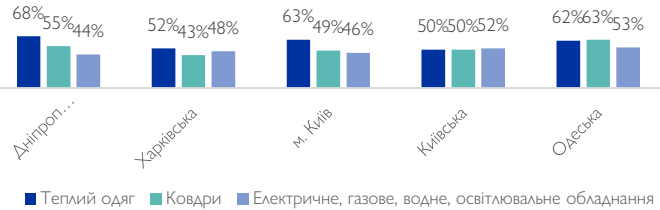
Як переміщене, так і непереміщене населення у південному і східному макрорегіонах менш схильне вважати свої оселі належним чином пристосованими до зими порівняно з населенням інших макрорегіонів. Найбільше респондентів серед тих, що вважають свою оселю недостатньо підготовленою до зими, проживає в Херсонській (25%), Чернігівській (18%) та Одеській (18%) областях.

До того ж, зимування залишається проблемою для всіх трьох опитаних груп населення, адже значний відсоток ВПО (38%) та непереміщених осіб (48%), які обмірковують переселення, вказали, що суттєвим фактором у їхньому бажанні виїхати є наближення зими. Це стосується двох третин ВПО в Одеській області, половини ВПО у Харківській області, третини ВПО у Києві і чверті ВПО у Дніпропетровській області.

На запитання щодо решти потреб, пов'язаних із підготовкою домогосподарств до зими, респонденти-ВПО відповіли, що для забезпечення готовності до зими їхні оселі потребують ремонту чи облаштування, зокрема встановлення вікон (51%) та зведення додаткових стін (40%).

Крім того, внутрішньо переміщені особи повідомили, що найбільше потребують теплого одягу (59% опитаних ВПО), ковдр (49%), а також приладів для опалювання, освітлення та води і постачання цих ресурсів (48%) для підвищення стійкості своїх сімей впродовж зимового сезону. Варто зазначити, що переміщене населення систематично стикалося із гострішими потребами порівняно з непереміщеним населенням, за винятком хіба що потреби в будівельних матеріалах.

Рисунки 13. Три основні потреби ВПО в контексті підготовки до зими у п'яти областях, де проживає найбільша кількість ВПО, з розподілом за частками ВПО, що повідомляють про ту чи іншу потребу в кожній області

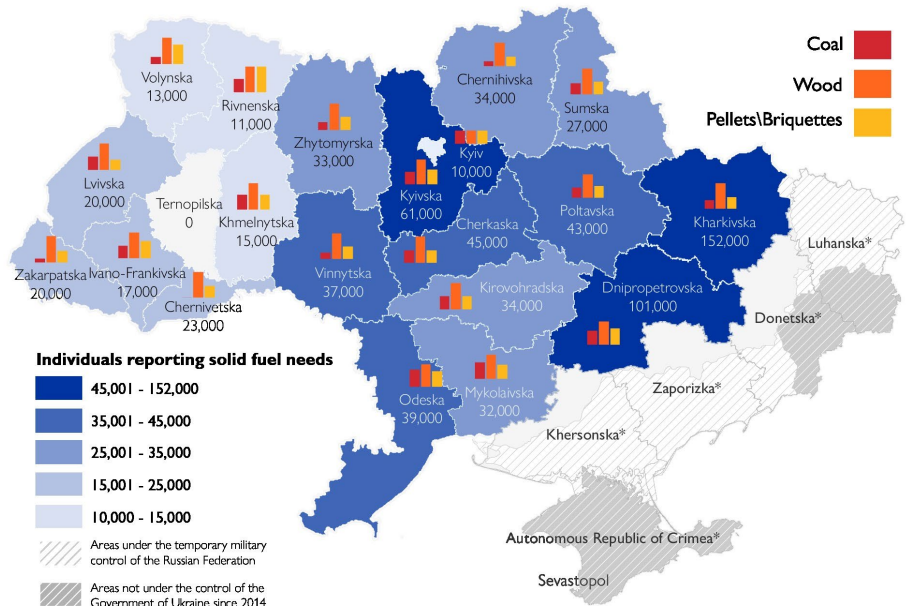
ПАЛИВО ДЛЯ ОПАЛЕННЯ

Серед респондентів, які повідомили про брак твердого палива для обігріву житла (23% ВПО, 19% осіб, що повернулися, і 25% непереміщених осіб), майже всі ВПО (96%), особи, що повернулися (95%), та непереміщені (94%) респонденти вказали, що використовують для опалення дрова. Іншими поширеними джерелами опалення є пелети або брикети (для 52% ВПО, 53% осіб, що повернулися, та 50% не ВПО), тоді як вугіллям користується порівняно незначна частка респондентів, які потребують твердого палива.

Типи палива, яким користуються домогосподарства ВПО, не ВПО та осіб, що повернулися, для опалення своїх домівок, варіюють залежно від макрорегіону. Наприклад, вугіллям для опалення користуються лише 9% респондентів, що мешкають у Києві, порівняно з 71% респондентів у південному макрорегіоні. У південному (59%) та східному (58%) макрорегіонах будинки частіше опалюють пелетами та брикетами.

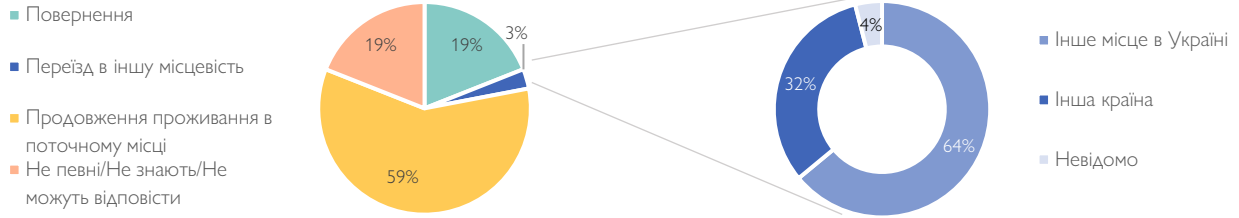
Про нестачу твердого палива для опалення переважно повідомляли ВПО з Харківської (152 тис.), Дніпропетровської (101 тис.) та Київської (61 тис.) областей. Утім майже дві третини (72%) ВПО повідомили, що не мають фінансової спроможності забезпечити себе паливом на всю зиму. Чернівецька (89%), Дніпропетровська (85%), Донецька (84%) та Одеська (80%) області налічують найбільший відсоток ВПО, які не мають достатньо заощаджень для придбання палива. Частка непереміщених респондентів, які не можуть собі дозволити паливо на зиму, також є значною (66%), хоч і меншою.

Мапа 2. Кількість ВПО, що повідомляють про потреби у твердому паливі для опалення, та основні необхідні види твердого палива з розподілом за областями

НАМІРИ ЩОДО ПЕРЕМІЩЕННЯ У НАЙБЛИЖЧІЙ ПЕРСПЕКТИВІ

Рисунок 14. Наміри щодо переміщення та визначений напрямок переміщення серед ВПО, що обмірковують можливість переселення, але не повернення до звичного місця проживання

НАМІРИ ВПО ЩОДО ПОВЕРНЕННЯ

У раунді 14 22% від визначеної кількості переміщеного населення повідомили, що розмірковують над тим, аби полишити поточне місце перебування (орієнтовно 824 тис. осіб), із яких 19% (або 701 тис. осіб) прагнуть повернутися до свого довоєнного звичного місця проживання. Вони становлять 85% від ВПО, які планували залишити поточне місце перебування. ВПО, що походять із Донецької, Запорізької, Миколаївської, Харківської, Херсонської областей та міста Києва, найбільш схильні замислюватися над поверненням до звичного місця проживання. Серед областей, що приймають найбільшу кількість ВПО, плани повернення в короткостроковій перспективі переважно мають ВПО, що мешкають у Київській (20%), Дніпропетровській (16%), Харківській областях (15%) та місті Києві (15%).

Орієнтовно 52 тис. осіб планують повернутися до місця походження впродовж місяця з моменту опитування.

ПЕРЕМІЩЕННЯ В ІНШУ МІСЦЕВІСТЬ

Серед ВПО, які обмірковують виїзд із поточного місця перебування, але не повернення (11% із тих, хто має намір переїхати, тобто 123 тис.), 64% збираються переїхати в іншу місцевість в межах України, а 32% мають намір виїхати за кордон.

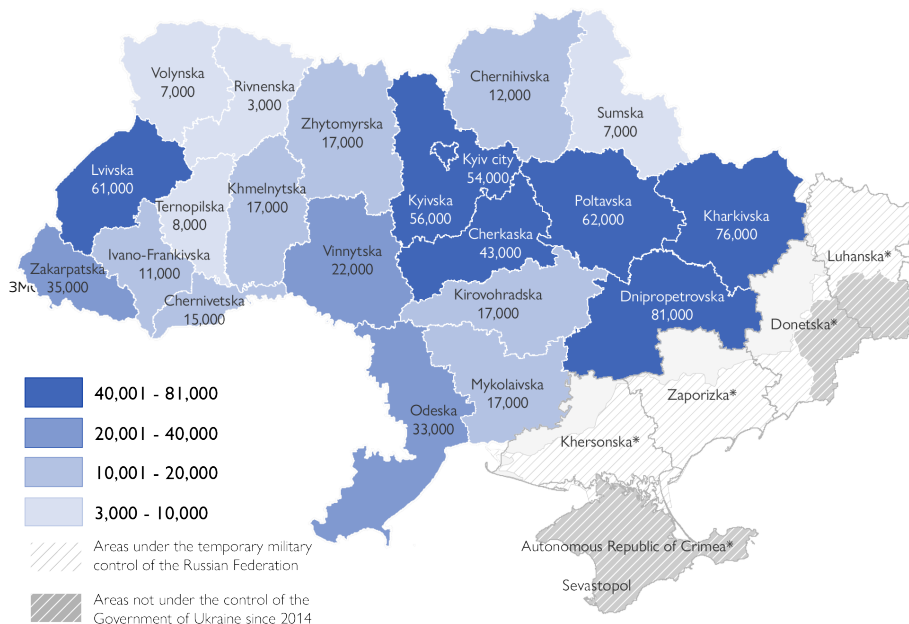
Порівняно з раундом 13 у межах цієї підгрупи ВПО переміститися деінде всередині України (-10%), і зросла частка тих, хто має намір переїхати за кордон (+9%).

Можливість переміщення до іншого населеного пункту на противагу поверненню переважно розглядають ВПО, які походять із Луганської (45% ВПО з цієї області, що планують виїхати з поточного місця перебування, заявили про можливість переміщення до іншої місцевості), Одеської (42%), Чернігівської (22%) та Дніпропетровської (18%) областей.

(ПОВТОРНЕ) ПЕРЕМІЩЕННЯ В МЕЖАХ УКРАЇНИ. П'ятьма найпоширенішими областями призначення всередині України названі місто Київ і Київська область (по 12%), а також Харківська, Львівська, Дніпропетровська та Одеська області. 18% осіб, які розглядають можливість повторного переміщення з поточного місця перебування, ще не знають, куди поїдуть: залежить від ситуації. Серед непереміщених українців частка осіб, що обмірковують переміщення до іншої місцевості в межах України, становить 57%, тоді як 38% не виключають переїзд за кордон. Це значно менше, ніж у раундах 12 (січень 2023 р.) та 13 (червень 2023 р.), коли, відповідно, 51% і 52% непереміщеного населення, що обмірковували переїзд, але не повернення, повідомляли про намір переїхати за кордон.

ПЕРЕЇЗД ЗА КОРДОН. Серед ВПО, які обмірковують переїзд за кордон, 63% (проти 73% у раунді 13) вказали конкретну країну Європейського Союзу.

Мапа 3. Оцінка чисельності ВПО, що мають намір повернутися до звичного місця проживання за два тижні або пізніше

Примітка: Оцінки для Донецької, Запорізької, Луганської та Херсонської областей, ймовірно, є недостатньо репрезентативними у зв'язку з тим, що охоплена територія обмежена лише підконтрольними уряду України районами, а також у зв'язку з обмеженою кількістю респондентів, опитаних шляхом випадкового набору телефонних номерів.

НАМІРИ ЩОДО ПЕРЕМІЩЕННЯ У НАЙБЛИЖЧІЙ ПЕРСПЕКТИВІ

ТЕРМІНИ ПЛАНОВАНОГО ПЕРЕЇЗДУ

Серед 22% ВПО, які повідомили про бажання залишити поточне місце перебування, близько 6% планують виїхати впродовж місяця (приблизно 52 тис. по всій країні). У межах цієї підгрупи 3% збираються переїхати впродовж двох тижнів із моменту опитування (приблизно 25 тис. по всій країні). Порівняно з раундом 13 значно зменшилася кількість осіб, що планують переселитися найближчим часом. Частка осіб, що мають намір змінити місце перебування впродовж місяця з моменту опитування, зменшилася з 15% до 6%. У межах цієї групи також зменшився відсоток тих, хто планує переїхати впродовж двох тижнів із моменту опитування: з 7% до 3%. Натомість серед українців, які не переміщувалися, частка людей, які обмірковують переселення, лишається стабільною порівняно з попередніми раундами, але все ще дуже незначною (близько 2% по всій країні).

У деяких областях частка ВПО, які обмірковують переселення, є більшою: багато ВПО у Закарпатській (48%) і Львівській (45%) областях зазначили, що нині не виключають переїзд (незалежно від місця призначення). До областей зі значною часткою (принаймні третину) ВПО, що обмірковують переселення, також належать Вінницька, Кіровоградська, Полтавська, Черкаська і Чернівецька області. На момент опитування приблизно 59% опитаних ВПО (приблизно 2 163 000 осіб), зазначили, що не планують залишити поточне місце перебування. Серед областей, де проживає найбільша кількість ВПО, найбільший відсоток ВПО, які воліють лишитися в поточному місці перебування, зафіксовано в місті Києві (69% ВПО, які нині там перебувають, прибіл. 251 тис. осіб), а також, трохи менше, у Дніпропетровській області (64% ВПО, які нині там перебувають, прибіл. 320 тис. осіб). Примітно, що майже всі ВПО, які на цей момент проживають у Херсонській області (92%), висловили намір залишитися у поточному місці перебування. Варто зазначити, що майже кожна п'ята ВПО або не визначилася з подальшими планами, або взагалі не може щось планувати з огляду на безпекову ситуацію.

Рисунок 15. Частки ВПО і непереміщених осіб, які обмірковують переселення, за період від раунду 2 (квітень 2022 р.) до раунду 14 (вересень 2023 р.)

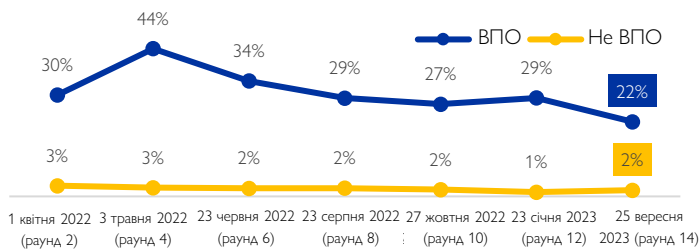

Рисунок 17. Строки планованого переїзду серед ВПО, які обмірковують такий варіант

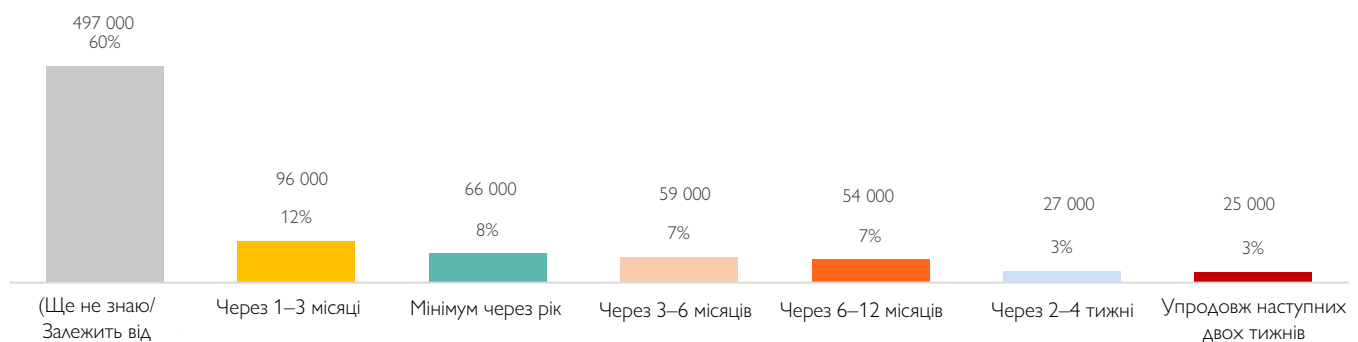
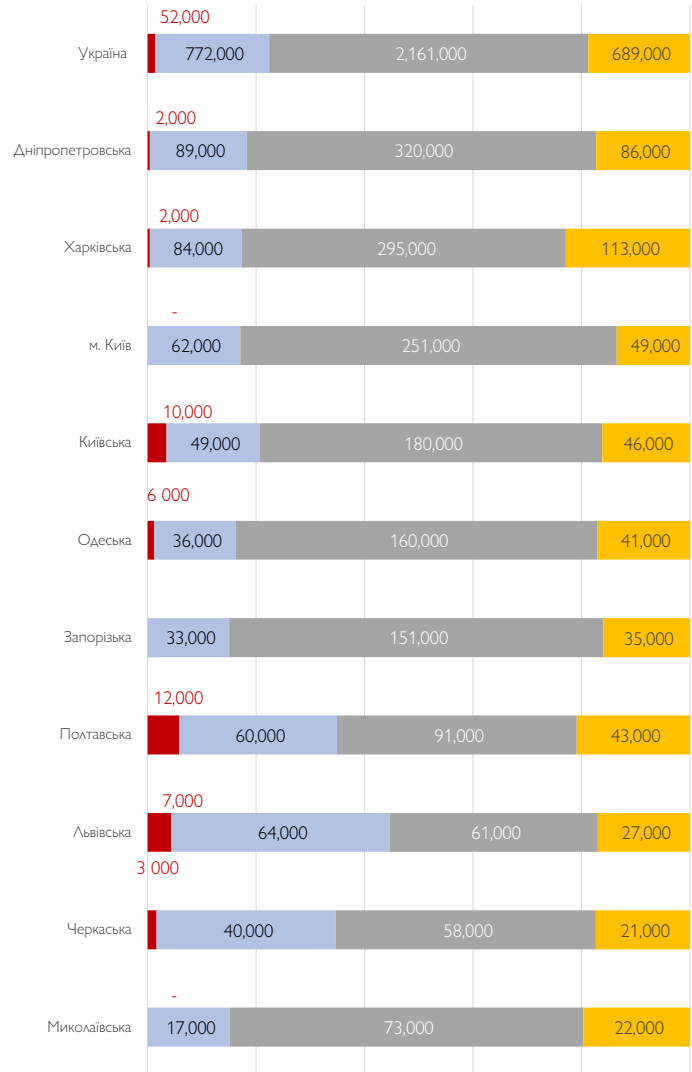

Рисунок 16. Наміри ВПО щодо переміщення у найближчій перспективі у 10 найбільших областях за кількістю прийнятих ВПО

- Планують переселитися впродовж місяця
- Планують переселитися більше ніж через місяць
- Не мають наміру переселитися
- Вагаються/Інше

НАМІРИ НА ТРИВАЛУ ПЕРСПЕКТИВУ — ДОВГОСТРОКОВІ РІШЕННЯ

62% (або приблизно 2,3 млн) ВПО планують врешті-решт повернутися до свого звичного місця проживання. Натомість 22% ВПО мають намір повернутися у найближчій перспективі. Серед переміщених домогосподарств, які зрештою не планують повертатися, п'ята частина (18%, або 665 тис. осіб) планує інтегруватися в поточному місці й будувати там майбутнє. Водночас 59% висловили бажання залишитися в поточному населеному пункті в короткостроковій перспективі. 3%, або 113 тис. осіб, планують переселитися в інше місце, але не повертатися до звичного місця проживання.

3-поміж найбільших 10 областей за кількістю прийнятих ВПО намір інтегруватися переважно висловлюють у Київській (27%), Одеській (24%) і Дніпропетровській (21%) областях. Крім того, майже чверть ВПО, які перебувають у місті Києві, повідомляють про бажання інтегруватися, тоді як відсоток тих, хто планує повернутися, найвищий у Полтавській і Черкаській областях.

Чоловіки та жінки однаковою мірою висловлюють плани інтегруватися (по 18% у кожній групі). Слід зазначити, що у сільській місцевості більший відсоток респондентів (68%) озвучував плани повернутися до звичного місця проживання. Натомість ВПО, які висловлювали бажання інтегруватися, переважно мешкають у великих містах (21%). Крім того, плани повернутися висловлюють понад три чверті (76%) ВПО, що мешкають у центрах колективного розміщення.

Таблиця 10. Довгострокові наміри ВПО щодо переміщення в період від раунду 8 (квітень 2022 р.) до раунду 14 (вересень 2023 р.)

Очікувана кількість ВПО, що повернуться	2 273 000 ВПО
<i>Нинішні ВПО, які мають намір шукати можливості для повернення у якості довгострокового рішення — оцінка потенційної чисельності ВПО, що планують остаточно повернутися</i>	
Очікувана кількість ВПО, що інтегруються в приймаючих громадах	675 000 ВПО
<i>ВПО, що прагнуть інтегруватися в поточній приймаючій громаді в якості довгострокового рішення, а отже, вже визначилися зі своїм рішенням</i>	
Очікувана кількість ВПО, що переселяться	113 000 ВПО
<i>ВПО, які залишаються в місці переміщення з наміром шукати можливості переселення деінде у якості довгострокового рішення — оцінка потенційної кількості ВПО, що планують переселитися</i>	
Ще не визначилися з довгостроковим рішенням	613 тис. ВПО (з яких 25 тис. на цей момент у процесі переселення, а 588 тис. не ще визначилися)

Рисунок 18. Довгострокові наміри щодо подальшого переміщення серед ВПО у 10 найбільших областях за кількістю прийнятих ВПО і загалом по країні

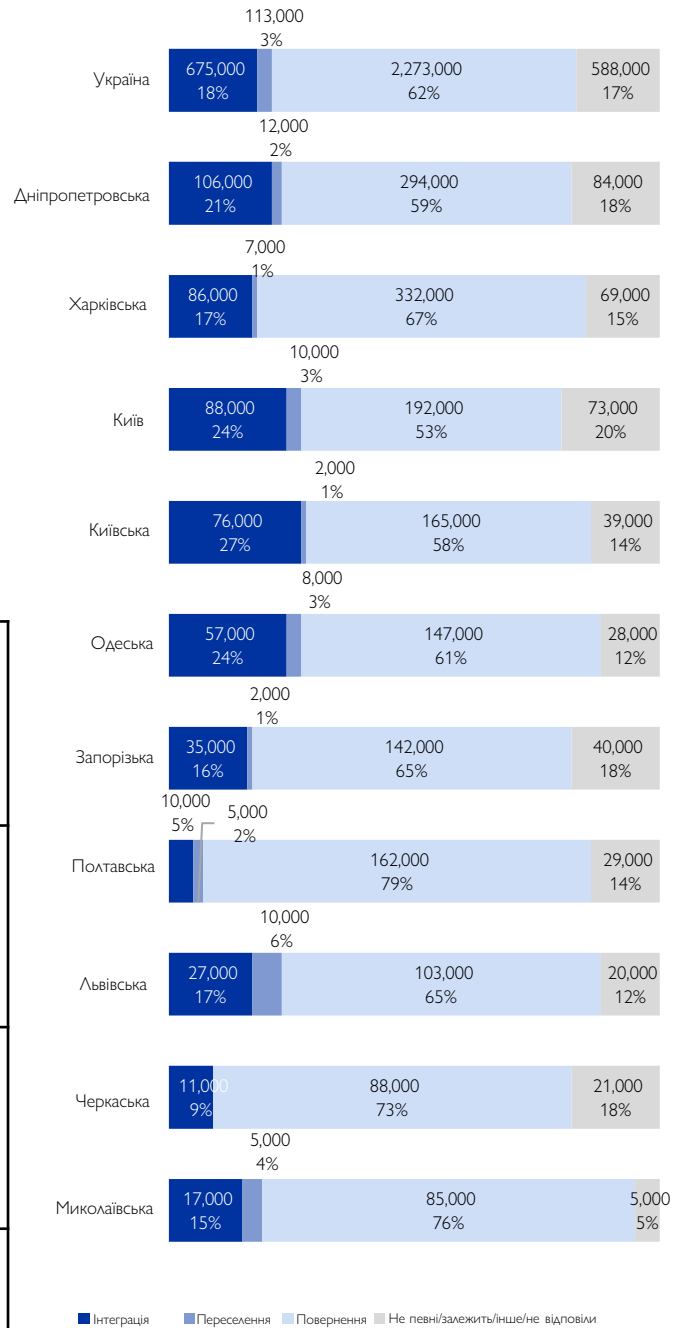
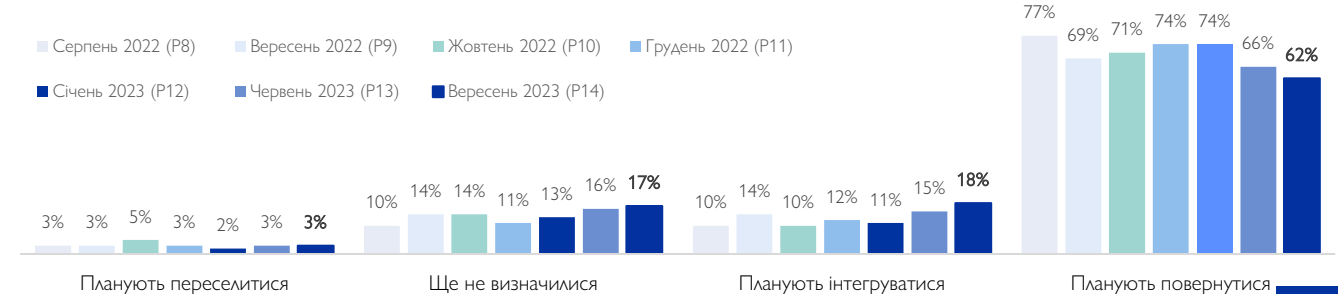

Рисунок 19. Довгострокові наміри ВПО щодо переміщення в період від раунду 8 (квітень 2022 р.) до раунду 14 (вересень 2023 р.)

ДОВГОСТРОКОВІ РІШЕННЯ: ПРОФІЛЬ ВПО, ЩО МАЮТЬ НАМІР ІНТЕГРУВАТИСЯ

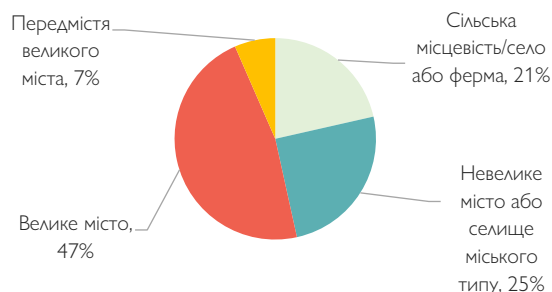
Більшість ВПО, які мають намір інтегруватися за місцем поточного перебування, живуть у містах (47%). Згідно з оцінками, у домогосподарствах ВПО, що мають намір інтегруватися, налічується приблизно 123 тис. дітей шкільного віку (5–17 років) і 401 тис. дорослих працездатного віку.

Таблиці 11 та 12. Розподіл домогосподарств ВПО, що обмірковують інтеграцію у поточному місці перебування, за статтю і віком

Оцінка розміру групи	Жінки	Чоловіки	Усього
Немовлята	0,8%	0,3%	0,6%
1–4 років	4,8%	7,6%	6,0%
5–9 років	7,2%	10,0%	8,4%
10–17 років	7,9%	11,6%	9,5%
Дорослі 18–29 років	16,8%	16,3%	16,6%
Дорослі 30–39 років	20,7%	16,6%	18,9%
Дорослі 40–49 років	12,6%	15,3%	13,8%
Дорослі 50–59 років	11,2%	8,4%	10,0%
Літні (60+)	18,0%	13,9%	16,2%
Усього	56,0%	44,0%	100,0%

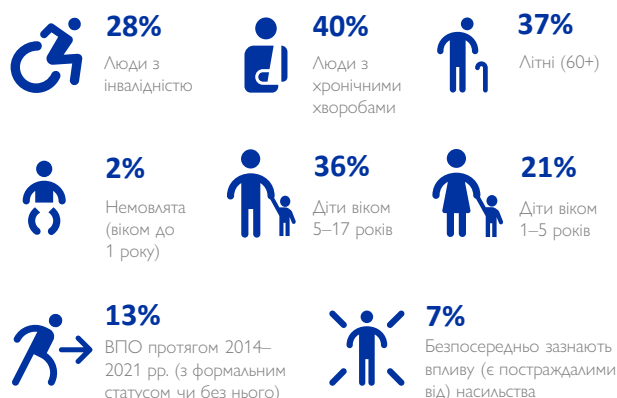
Оцінка розміру групи	Жінки	Чоловіки	Усього
Немовлята	3 000	1 000	4 000
1–4 років	18 000	23 000	41 000
5–9 років	27 000	30 000	57 000
10–17 років	30 000	34 000	64 000
Дорослі 18–29 років	63 000	49 000	112 000
Дорослі 30–39 років	78 000	49 000	127 000
Дорослі 40–49 років	48 000	45 000	93 000
Дорослі 50–59 років	42 000	25 000	67 000
Літні (60+)	68 000	42 000	110 000
Усього	377 000	298 000	675 000

Рисунок 20. Частка ВПО, що обмірковують інтеграцію у поточному місці перебування, за типами населених пунктів

ВРАЗЛИВОСТІ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Частка ВПО, які повідомили, що один чи декілька членів їхнього поточного домогосподарства належать до однієї з вразливих категорій (загальна картина: «36% опитаних ВПО повідомили, що принаймні один із членів їхньої сім'ї, що нині з ними, є дитиною віком від 5 до 17 років»):

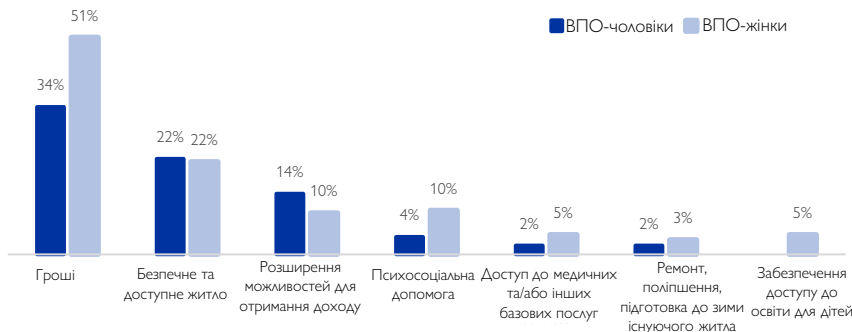
ПОТРЕБИ ВПО, ПОВ'ЯЗАНІ З ІНТЕГРАЦІЄЮ

Тих ВПО, які висловили намір інтегруватися в місцевому середовищі, запитали про те, яка підтримка їм для цього потрібна. Хоча найбільш згадуваною потребою, пов'язаною з інтеграцією, у відповідній підвибірці була грошова підтримка (45%), третина переміщених чоловіків також повідомили про потребу в розширенні можливостей для отримання доходу (наприклад, за рахунок проходження професійно-технічного навчання). Переміщені жінки частіше повідомляли про потребу в психосоціальній допомозі, а також у доступі до базових медичних та інших послуг.

Рисунок 22. Три найважливіші типи підтримки, названі ВПО, які планують інтегруватися в поточному місці перебування у п'яти найбільших областях за кількістю прийнятих ВПО

Рисунок 21. Рівень підтримки, якої для інтеграції потребують ВПО, які планують інтегруватися в поточному місці перебування, за типами підтримки

ДОВГОСТРОКОВІ РІШЕННЯ: КРИТЕРІЇ МПК

Підтримка ВПО у досягненні довгострокових рішень проблеми внутрішнього переміщення потребує аналізу їхніх унікальних потреб і вразливостей, зумовлених їхніми конкретними обставинами. У цьому розділі представлений загальний огляд труднощів, з якими стикається переміщене населення. Особливу увагу приділено восьми критеріям, визначеним у Рамковій програмі пошуку довгострокових рішень для ВПО Міжвідомчого постійного комітету (МПК). Щоб оцінити прогрес у визначенні довгострокових рішень, МОМ розробила набір запитань, відповіді на які дають змогу попередньо оцінити відповідність зазначеним критеріям в українському контексті. Ці запитання охоплюють такі критично важливі аспекти, як безпека і захист, рівень життя, можливості для забезпечення засобів до існування, доступ до документів, участь у суспільному житті та возз'єднання сім'ї.

У цьому раунді Опитування загального населення були використані адаптовані до українського контексту показники, що стосуються житла, землі та майна (ЖЗМ), а також участі у суспільному житті. Із отриманими результатами можна ознайомитися на сторінці «Довгострокові рішення».

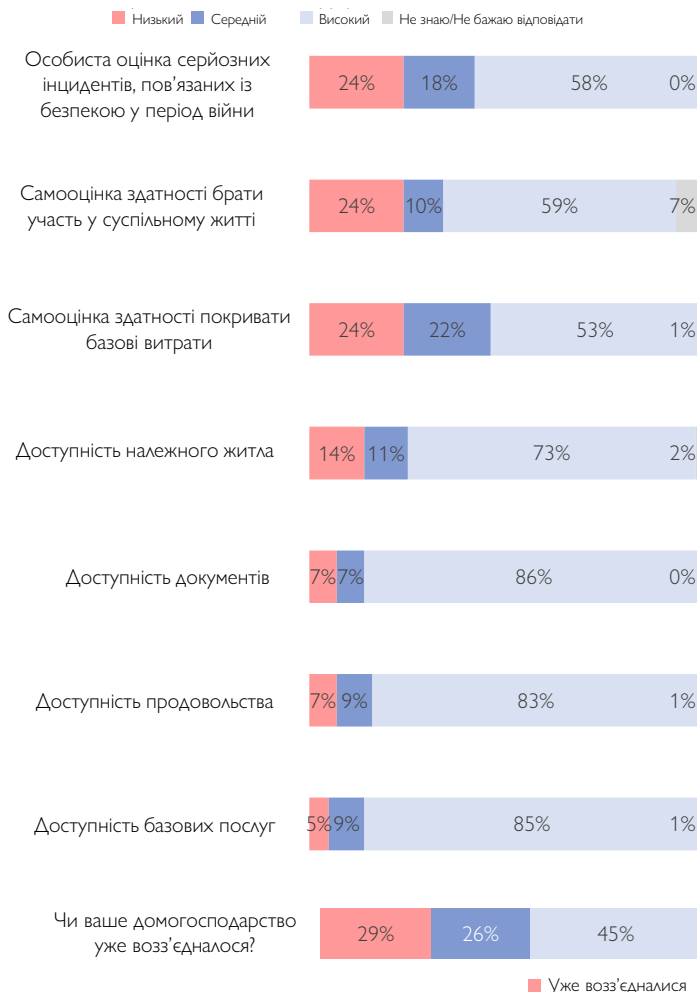
Рисунок 23. Самооцінка ВПО за вісьмама критеріями Рамкової програми пошуку довгострокових рішень МПК з розподілом за статусом із точки зору реінтеграції

ПРИМІТКА: За результатами Симпозіуму «Дані для довгострокових рішень в Україні», організованого МОМ під егідою Офісу Координаторки системи ООН (RCO) в Україні, триває розроблення Дорожньої карти Спільної аналітичної рамки довгострокових рішень проблеми внутрішнього переміщення населення в Україні. Щойно цю спільну рамку буде підготовлено, МОМ включить спільно узгоджені показники до Опитування загального населення. Див. Звіт та рекомендації за результатами Симпозіуму [ТУТ](#).

На національному рівні основні проблеми переміщеного населення пов'язані зі здатністю покривати базові витрати. Ця проблема викликає «високий» чи «середній» рівень занепокоєності у 53% респондентів. 49% переймаються через труднощі, пов'язані з возз'єднанням сім'ї, 43% через обмежені можливості для участі в суспільному житті. Водночас занепокоєність із приводу безпеки та захисту суттєво знизилася у період між раундами 13 і 14 — з 77% до 42%.

Очікувана кількість ВПО, що інтегруються в приймаючих громадах

ВПО, що висловили намір інтегруватися у поточному місці перебування

Усі ВПО

Усі ВПО, незалежно від довгострокового рішення, до якого вони схильються

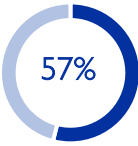
* Примітка: Подано дані стосовно тих осіб, які повідомили про розлучення з членами сім'ї під час війни (41% у загальній вибірці та 44% із тих, що планують інтегруватися у поточному місці перебування).

Респонденти оцінювали доступ до послуг і товарів та можливості для участі в житті громади за шкалою від 0 (нелегко) до 10 (дуже легко). Безпекові інциденти оцінювалися за сприйняттям частоти їх виникнення за шкалою від 0 (ніколи) до 10 (постійно). Єдність сім'ї оцінювалася на основі запитання про розлучення з іншими членами сім'ї та подальше возз'єднання з ними. Для цієї аналізу і звітності відповіді було розділено на три групи: низький (10–6 балів), середній (5 балів) і високий (4–0 бал) рівні на підставі конкретних потреб і вразливостей.

ДОВГОСТРОКОВІ РІШЕННЯ: КРИТЕРІЇ МПК

У цьому розділі проаналізовано детальні дані за кожним із критеріїв, визначених Рамковою програмою пошуку довгострокових рішень для ВПО МПК*, для конкретної підвибірки ВПО, які мають намір інтегруватися в місці поточного перебування.

БЕЗПЕКА І ЗАХИСТ

ВПО, які мають намір інтегруватися в місці поточного перебування, повідомили про часті безпекові інциденти, пов'язані з нинішньою війною.

Із частими безпековими інцидентами стикається менша кількість ВПО, ніж у попередніх раундах, хоча багато осіб, які перемістилися до Одеської, Херсонської, Донецької та Запорізької областей, все одно повідомляють про часті інциденти, що свідчить про переміщення активних бойових дій на південь. В усіх областях, крім трьох, ВПО та особи, що повернулися, по-різному сприймають інтенсивність атак: ВПО дають нижчу оцінку. Це може вказувати на різницю сприйняття безпеки у місцях переміщення та повернення.

ВПО, які проживають у великих містах, частіше повідомляють про те, що зазнають частих серйозних безпекових інцидентів, ніж ВПО, які нині перебувають у сільській місцевості, селах чи невеликих містах.

ЗДАТНІСТЬ ПОКРИВАТИ БАЗОВІ ВИТРАТИ

Серед ВПО, що мають намір інтегруватися в місці поточного перебування, приблизно 27% повідомили про суттєві труднощі з покриттям базових витрат. Нездатність ВПО оплачувати базові витрати не обмежена конкретним регіоном: щонайменше дві третини ВПО повідомляють про труднощі з покриттям витрат у Херсонській області на півдні країни, Чернівецькій і Закарпатській на заході, Чернігівській на півночі та Донецькій на сході.

Зауважимо, що опитані чоловіки та жінки мають приблизно однакові труднощі з покриттям витрат.

26%

ВПО, що прагнуть інтегруватися у великих містах чи їхніх передмістях, повідомили про брак коштів для покриття базових витрат.

31%

ВПО, що прагнуть інтегруватися в сільській місцевості, повідомили, що їм дуже важко покривати базові витрати.

ВОЗЗ'ЄДНАННЯ СІМ'Ї

Найбільший відсоток осіб із розлучених сімей зафіксовано серед ВПО, які нині проживають у Києві, Закарпатській, Харківській, Сумській, Житомирській, Запорізькій, Київській та Івано-Франківській областях і мають намір там інтегруватися. Найбільше ВПО, які повідомляють про перебування у розлуці зі своїми сім'ями з моменту переміщення, походять із Харківської, Луганської, Донецької та Харківської областей.

Крім того, про перебування у розлуці зі своїми сім'ями більше повідомляють молоді ВПО, три чверті з котрих не возз'єдналися або лише частково возз'єдналися зі своїми рідними. Натомість серед літніх ВПО повідомлень про розділення сімей найменше.

Крім того, ВПО-жінки, які бажають інтегруватися, частіше повідомляти про розлучення сім'ї, причому третина з них досі очікує на возз'єднання.

* Цей аналіз і опитування відображають сім із восьми критеріїв довгострокових рішень МПК, оскільки ми вважаємо, що це не настав слушний час для оцінювання доступу ВПО до дієвих засобів правового захисту та правосуддя (Критерій № 8).

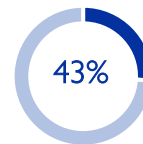
ДОСТАТНІЙ РІВЕНЬ ЖИТТЯ

Загалом 18% ВПО, що планують інтегруватися, повідомили про не дуже значні чи дуже значні труднощі з отриманням базових послуг (чиста вода, санітарія, медицина, школи, комунікаційні мережі тощо).

Крім того, 7% ВПО повідомили про суттєві проблеми з доступом до продовольства для себе та своєї родини. У Тернопільській, Сумській, Львівській та Волинській областях спостерігається найбільший відсоток ВПО, що потерпають від дефіциту продовольства (12%).

31% ВПО також вказали, що їм досить важко або дуже важко знайти належне житло у громаді, в якій вони мають намір інтегруватися. Брак належного житла є найпоширенішою проблемою серед ВПО, що інтегруються у Рівненській, Кіровоградській, Чернівецькій, Черкаській, Київській та Івано-Франківській областях. Частка ВПО, що повідомляють про брак належного житла, є більш-менш однаковою серед чоловіків і жінок, але відсоток літніх респондентів, які вказали, що мають труднощі з пошуком житла, є вищим (+10 відсоткових пунктів) порівняно з молодими дорослими.

УЧАСТЬ У СУСПІЛЬНОМУ ЖИТТІ

ВПО, що мають намір інтегруватися, повідомили, що їм досить важко або дуже важко брати участь у суспільному житті та вирішенні громадських проблем в поточному місці перебування

Участь у засіданнях громадських рад, комітетів, зборах мешканців, кооперативах, шкільних радах тощо є найбільш проблематичною серед ВПО, які інтегруються у Закарпатській, Херсонській і Донецькій областях: тут із цією проблемою стикається щонайменше половина ВПО.

Примітно, що ВПО, які походять із південного та східного макрорегіонів, повідомляють про найбільші труднощі, пов'язані з участю у суспільному житті.

Водночас про неможливість брати участь у суспільному житті повідомляє майже половина ВПО старше 60 років порівняно зі чвертю ВПО у віці 25–34 роки і менше ніж однією п'ятою усіх ВПО у віці 18–25 років.

Серед ВПО про труднощі із залученістю до суспільного життя повідомляє майже однакова кількість чоловіків і жінок.

ДОКУМЕНТИ

11% ВПО, які мають намір інтегруватися, повідомили, що стикаються з не дуже значними або дуже значними труднощами з доступом до документів, у тому числі з отриманням документів, що засвідчують особу, рівень здобутої освіти та професійний досвід. Зокрема, переміщені особи, які нині перебувають у східних областях, зокрема в Житомирській, Одеській і Сумській областях, а також у місті Києві більшою мірою стикалися з такими труднощами.

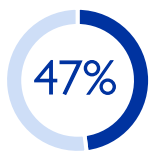

ВПО з Донецької, Харківської, Херсонської, Луганської, Запорізької та Миколаївської областей, а також із міста Києва, які мають намір інтегруватися в поточному місці перебування, повідомили, що стикаються з більшими труднощами з доступом до документів.

ВАЖЛИВІ АСПЕКТИ ДОВГОСТРОКОВИХ РІШЕНЬ: ЖИТЛО, ЗЕМЛЯ ТА МАЙНО (ЖЗМ)

ПОТРЕБИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ВІДБУДОВОЮ ЖИТЛА ТА КОМПЕНСАЦІЯМИ

Моніторинг становища переміщеного населення, яке потребує доступу до механізмів реституції житла, землі та майна, має вирішальне значення для оцінювання перспектив ВПО у вирішенні їхніх проблем, незалежно від обраного рішення: інтеграція, повернення чи переселення.

ВПО повідомили, що їхні домогосподарства володіють будинком/квартирою, що було пошкоджено чи зруйновано внаслідок війни з лютого 2022 року, тоді як серед місцевого населення про пошкодження житлової нерухомості заявили 8%.

Примітка: Оскільки багато респондентів не можуть дістатися до свого житла, оцінка масштабів руйнування може бути завищеною.

Про пошкодження чи руйнування власного житла повідомило багато ВПО, що походять із Луганської (72%), Донецької (56%), Чернігівської (56%), Херсонської (51%) та Харківської (47%) областей. Із цих областей походить велика кількість ВПО (прибл. 1,3 млн осіб), що свідчить про важливість планування компенсації та відбудови житла для досягнення сталих рішень та усунення пов'язаних із житлом вразливостей у районах переміщення, переселення та повернення.

МЕХАНІЗМИ ВІДНОВЛЕННЯ ЖИТЛА

Через брак фінансових ресурсів багато переміщених осіб не можуть самотужки відремонтувати пошкоджене житло або придбати нове. Ситуація ще складніша у тих, чия оселя розташована на території, що перебувають під тимчасовим військовим контролем Російської Федерації, або у районах, що постійно потерпають від наслідків війни чи атак з великої відстані. Оскільки переміщене населення вкрай вразливе до житлових проблем, національні та міжнародні зацікавлені сторони продовжують надавати підтримку для відновлення шляхом компенсації або відбудови знищеного житла та майна через національні та локалізовані механізми.

ВПО, чий будинки постраждали внаслідок війни з лютого 2022 року, підтвердили отримання допомоги, у тому числі нового житла, ремонту існуючого житла, компенсації чи інших форм допомоги.

10 травня 2023 року держава запустила програму відбудови житла «Відновлення» для надання державної фінансової допомоги на ремонт житла, що постраждало внаслідок війни, або компенсації за зруйноване житло. 80% ВПО, які є власниками пошкодженого або зруйнованого житла, повідомили, що знають про цю програму. Трохи менш обізнані з ініціативою «Відновлення» (20%) ВПО, які проживають у маленьких містах або селищах міського типу. Крім того, нижчий рівень обізнаності зафіксовано серед ВПО віком від 60 років (лише 70% сказали, що знають про цю програму). Значних відмінностей між чоловіками і жінками в цьому контексті не зафіксовано.

Загалом 37% ВПО повідомили, що спробували взяти участь у цій програмі, причому більшість із них вказали, що походять зі східного регіону та міста Києва. 6% ВПО, які подали заяву, повідомили, що отримали компенсацію*.

* З отриманих відповідей можна зробити висновок про сприйняття респондентами доступної допомоги, в тому числі консультаційної. Наведені цифри основані на індивідуальному сприйнятті, тож реальна кількість заявників і отримувачів може бути іншою.

ПЕРЕШКОДИ ДОСТУПУ ДО КОМПЕНСАЦІЇ ЗА ЗРУЙНОВАНЕ ЖИТЛО

Більшість опитаних ВПО не можуть отримати компенсації за житло, оскільки їхні будинки розташовані в зоні бойових дій або на територіях, що перебувають під тимчасовим військовим контролем РФ, для яких на цьому етапі програми компенсація не передбачена.

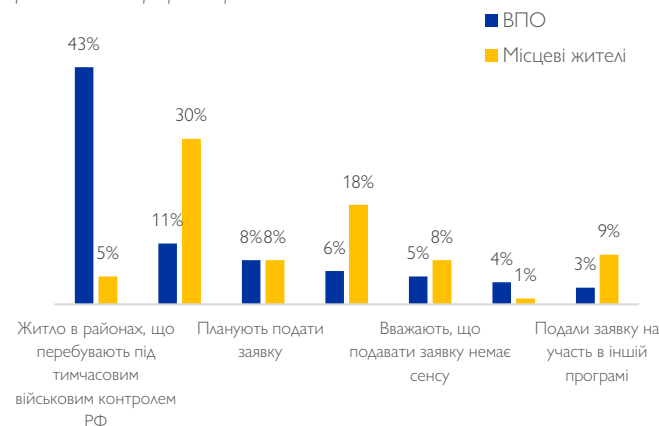
Переважає більшість (82%) переміщених осіб зазначили, що мають офіційні документи, що підтверджують право власності на житло. Однак 16% ВПО заявили, що їхні заяви про отримання компенсації за пошкоджене житло не були задоволені через проблеми з документами. Здебільшого йдеться про випадки подання неповного пакету документів, недійсних документів тощо.

Рисунок 24. Причина неотримання компенсації за житло з розподілом за профілями респондентів

ВПО не подавали заяву на компенсацію за державною програмою відбудови зруйнованого житла переважно через те, що їхня оселя розташована в зоні активних бойових дій. Примітно, що власним коштом своє житло ремонтували переважно місцеві, тоді як серед ВПО цей показник значно нижчий. Це може бути пов'язане як з відсутністю фізичного доступу до житла, так і зі ступенем пошкодження.

Рисунок 25. Причина неучасті в механізмі компенсації за житло з розподілом за профілями респондентів

ВАЖЛИВІ АСПЕКТИ ДОВГОСТРОКОВИХ РІШЕНЬ: УЧАСТЬ У СУСПІЛЬНОМУ ЖИТТІ

У раунді 14 Опитування загального населення ми вирішили зосередитися на конкретних критеріях довгострокових рішень. Тому ми підготували цей розділ, присвячений проблемі участі в суспільному житті.

ЗАЛУЧЕНІСТЬ І ВПЛИВ ЗГІДНО ІЗ САМООЦІНКОЮ РЕСПОНДЕНТІВ

У відповідь на запитання щодо рівня **залученості у суспільне життя та громадські події** ВПО, традиційно, повідомляють, що взагалі не мають такої можливості. В осіб, що повернулися, та не ВПО ситуація краща. Більшість респондентів серед усіх оцінених груп населення стверджують, що взагалі не мають можливості брати участь у суспільному житті. З недостатнім доступом до участі в суспільному житті стикаються усі респонденти, незалежно від обраного ними шляху вирішення проблеми переміщення.

Натомість найвищий рівень залученості всіх груп населення спостерігається у сфері шкільної та вищої освіти (7% осіб, що повернулися, 6% ВПО, 4% не ВПО відзначений належний рівень залученості). Значний вплив респонденти також мають в адміністраціях шкіл і серед учителів, що є прикладом продуктивного залучення до суспільного життя. Найкращий показник зафіксовано серед осіб, що повернулися (21%).

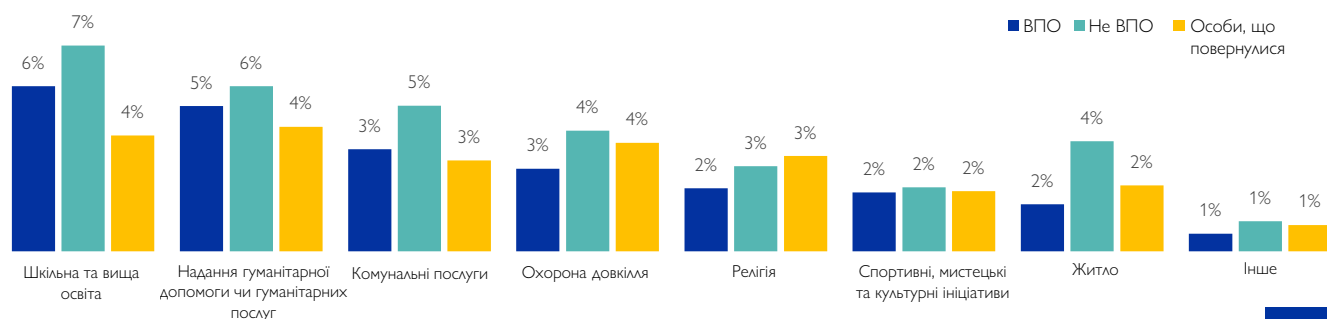
І не ВПО, і ВПО вважають, що найбільше мають вплив на органи державної влади (20% і 18% відповідно). Утім усі групи населення загалом виявляють стурбованість браком впливу. Так, значна частка респондентів стверджує, що взагалі не має впливу на ухвалення рішень у громаді. Цю проблему озвучують переважно ВПО: 54% відзначають, що мало на що можуть вплинути. Серед не ВПО та осіб, що повернулися, цей показник складає 50% і 40% відповідно.

Рисунки 26. Частка респондентів, що повідомляють про відсутність впливу у громаді, у якій вони нині проживають, з розподілом за профілями респондентів

Якщо поглянути через гендерну призму, то ВПО-жінкам дещо складніше брати участь у суспільному житті: на відсутність такої змоги вказують 32% (порівняно з 28% опитаних чоловіків). Утім частка ВПО, що оцінюють труднощі з доступом до суспільного життя як некритичні, однакова як серед чоловіків (13%), так і серед жінок (13%).

Рисунки 28. Частка респондентів, що вважають себе активно залученими в суспільне життя, з розподілом за секторами залучення та профілями респондентів

Найчастіше про труднощі з доступом до участі у суспільному житті повідомляли ВПО, які нині мешкають у західних областях України. Зокрема, найгостріше ця проблема постала у Закарпатській області: 55% опитаних ВПО, які нині там перебувають, вважають, що вони мають недостатньо можливостей брати участь у суспільному житті. Також ця проблема актуальна у Херсонській (50%) і Донецькій (47%) областях. Імовірно, це зумовлено зростанням інтенсивності бойових дій, що негативно впливає на можливість організованого ведення громадських справ. Населення прифронтових зон практично позбавлене можливості для участі у суспільному житті. Це підтверджують респонденти, які констатують наявність цієї проблеми на півночі (32%) та сході (32%) країни.

Натомість ВПО в Житомирській області повідомили про кращі можливості для участі у суспільному житті (70%). Краща ситуація також спостерігається у Вінницькій (59%) та Київській (58%) областях.

Виявлено, що на сприйняття здатності брати участь у суспільному житті впливає середовище респондентів, тобто в якій місцевості вони проживають: сільській чи міській. Зокрема, що далі оцінюване населення перебуває від адміністративного центру, то важче, виявляється, брати участь у суспільному житті. Брати участь у суспільному житті було складно для 25% ВПО, що мешкають у великих містах, порівняно з 36% ВПО, що проживають у віддаленій сільській місцевості. Отже, різниця становить понад 10%.

Рисунки 27. Частка респондентів, що повідомляють про участь у суспільному житті, з розподілом за типами поточного населеного пункту

ДОВІРА СЕРЕД РІЗНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

В усіх групах населення найбільш вартими довіри незмінно називають членів сім'ї та родичів, причому членам сім'ї «значною мірою» довіряють понад 80% респондентів із усіх груп. Друзів вважають другою найбільш вартою довіри групою, згаданою усіма категоріями населення. Спирання на неформальні особистісні стосунки свідчить про розвинене почуття тісних суспільних зв'язків.

Найменш вартою довіри групою, на думку всіх категорій населення, є церква: 24% ВПО зазначили, що зовсім їй не довіряють.

ОЦІНКА ЧИСЕЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ЗА СТАТУСОМ ПЕРЕМІЩЕННЯ

Область	Оцінка фактичної чисельності ВПО	Оцінка чисельності осіб, що повернулися
Черкаська	121 000	62 000
Чернігівська	68 000	196 000
Чернівецька	68 000	19 000
Дніпропетровська	498 000	323 000
Івано-Франківська	88 000	58 000
Харківська	494 000	567 000
Хмельницька	70 000	40 000
Кіровоградська	83 000	30 000
м. Київ	363 000	1 042 000
Київська	285 000	808 000
Львівська	160 000	125 000
Миколаївська	111 000	201 000
Одеська	240 000	241 000
Полтавська	206 000	43 000
Рівненська	37 000	65 000
Сумська	78 000	135 000
Тернопільська	57 000	33 000
Вінницька	110 000	69 000
Волинська	29 000	47 000
Закарпатська	85 000	8 000
Житомирська	72 000	145 000
Донецька*	88 000	120 000
Запорізька*	220 000	113 000
Луганська*	н/д	н/д
Херсонська*	23 000	68 000
Місце проживання не відоме (в Україні)**	20 000	15 000
Усе населення	3 674 000	4 573 000

* Оцінки для Донецької, Запорізької, Луганської та Херсонської областей (позначені синім кольором), ймовірно, є недостатньо репрезентативними у зв'язку з тим, що охоплена територія обмежена лише підконтрольними уряду України районами, а також у зв'язку з обмеженою кількістю респондентів, опитаних шляхом випадкового набору телефонних номерів.

** Респонденти, які нині перебувають у короткострокових поїздах за межами поточного місця проживання або переміщення

ОПИС ЗАСТОСОВАНОЇ МЕТОДОЛОГІЇ

Дані, представлені в цьому звіті, отримано на замовлення Міжнародної організації з міграції (МОМ) за результатами проведеного MultiCultural Insights телефонного експрес-опитування серед 20 000 довільно обраних респондентів на кожен раунд із використанням методу автоматизованого телефонного опитування (CATI) і випадкового набору номера (RDD) із загальною похибкою вибірки 0,69% [CL95%]. Раунд 14 збору даних було проведено в період із 3 по 25 вересня 2023 року. Дослідження охоплювало всю територію України за винятком Кримського півострова і районів Донецької, Луганської, Херсонської та Запорізької областей, які перебувають під тимчасовим військовим контролем Російської Федерації, де наразі відсутнє покриття українських операторів телефонного зв'язку. Усі інтерв'ю проводили анонімно. Перед початком інтерв'ю респондентів просили надати згоду на його проведення. Для цієї роботи було залучено 51 інтерв'юера. До групи інтерв'юерів увійшли як чоловіки, так і жінки. Інтерв'ю проводили українською мовою (87%) та російською мовою (13%). Вибір мови залежав від уподобань кожного з респондентів.

Обмеження: Точна частка не охопленого населення невідома, тому при тлумаченні результатів потрібно враховувати певні застереження. Особи, які нині проживають за межами України, в опитуванні участі не брали, оскільки їх було виключено з вибірки. Оцінки чисельності населення основані на припущенні про те, що неповнолітніх осіб (молодших за 18 років) супроводжують їхні батьки або дорослі опікуни. Основа вибірки обмежена дорослими, які користуються мобільним телефоном. Невідомо, чи всі телефонні мережі повноцінно працювали по всій території України протягом усього періоду опитування, тому деякі номери могли мати вищу ймовірність набору, ніж інші. Мешканці територій зі значними пошкодженнями цивільної інфраструктури, можливо, меншою мірою представлені у вибірці. Можна припустити, що фактичні потреби насправді більші, ніж ті, про які було отримано інформацію при опитуванні. В опитуванні не брали участі жителі Автономної Республіки Крим та не підконтрольних уряду територій Донецької та Луганської областей. Для отримання додаткової інформації про методологію і структуру вибірки див. повну Методологічну довідку (ще не опубліковано).

Застереження: Висловлені в цьому звіті думки належать авторам і не обов'язково відображають погляди Міжнародної організації з міграції (МОМ). Інформація, що міститься у цьому звіті, призначена виключно для загальних інформаційних цілей. Використання позначень та форма подання матеріалу в цьому звіті не має на меті висловити будь-яку думку від імені МОМ щодо правового статусу будь-якої країни, території, міста чи населеного пункту, їхньої влади, кордонів чи адміністративних меж. Якщо не зазначено інше, дані, представлені в цьому звіті, основані на результатах раунду 14 Опитування загального населення від 25 вересня 2023 року. Усі числові значення округлені для легшого сприймання. Збирання даних відбувалося за сприяння Multicultural Insights.

ПРЕДСТАВНИЦТВО МОМ В УКРАЇНІ